СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLIV. Ч. 39. Джерзі Сіті, Н. Дж., понеділок, 17-го лютого 1936. — VOL. XLIV. No. 39. Jersey City, N. J., Monday, February 17, 1936. THREE CENTS

УХВАЛЕНО ПІВ МІЛІЯРДА ДОЛЯРІВ НА АРМІЮ

ВАШИНҐТОН. — Палата послів конґресу ухвалила найбільший військовий буджет у своїй історії, бо суму $545,226,318. Крім цього ухвалено на цілі, звязані посередньо з військовими, $13,810,711.

Ухвала призначує на чисто військові цілі $376,-883,333, $168,359,985 на невійськові цілі, а далі дозволяє урядові зобовязатися заплатити за будову літаків для армії $10,669,786.

Ця ухвала дозволяє урядові збільшити силу армії до 150,000 люда, силу національної ґвардії з 195,000 до 200,000, видати $8,518,994 на скріплення морських побереж, збудувати за рік нових 565 літаків, набути більше число коней і мулів для армії та змодернізувати артилерію.

АМЕРИКАНСЬКО-НІМЕЦЬКА УГОДА ПРО ПОВІТРЯНЕ ПОЛУЧЕННЯ.

ВАШИНҐТОН. — Переговори між повітряною німецькою комісією та так званим міждепартаментовим комітетом для цивільної інтернаціональної авіяції про заведення правильного повітряного получення між Америкою й Німеччиною станули на тому, що вже в наближчім часі мається завести пробне л... ня між цими краями. Пробна тура має провадити... через острови Азори.

Німецька комісія повідомила американську комісію, що німецький літак, котрий має відбути цей пробний лет, уже вилетів з Німеччини та незадовго прибуде до Азорів.

СУД КАЖЕ, ЩО ВЕТЕРАНИ МАЮТЬ МАТИ ПЕРШЕНСТВО.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — При розгляді одної справи федеральний судця Джордж Велш видав рішення, що ветерани світової війни мають мати першенство при роздачі робіт адміністрацією поступу праць. Суддя сказав навіть, що ветеранові прислугує першенство без огляду на те, чи він є на запомоговій лісті, чи ні.

Федеральний уряд признає це рішення несправедливим та заповідає відклик до вищої судової інстанції.

КРІВАВІ ЗАВОРУШЕННЯ В ВЕНЕСУЕЛІ.

КАРАКАС (Венесуеля). — Проти урядового зарядження про заведення пресової цензури зроблено в столиці Венесуелі велику вуличну демонстрацію. Поліція пробувала розганяти демонстрацію та, стріляючи до юрби, вбила 5 осіб.

Коли проти заведення пресової цензури робітники проголосили загальний страйк, уряд розпорядок про цензуру відкликав.

КАЖУТЬ, ЩО ЗВІЗДИ СИЧАТЬ НА РАДІО.

ПАСАДЕНА (Каліфорнія). — Каліфорнійський інститут технольоґії ствердив, що деяке сичіння на радіо походить зпоза земної кулі, себто зі звізд.

Техніки інституту кажуть, що як науці вдасться „розшифрувати" ці радієві депеші, то наука відкриє одну з найосновніших правд про будову світа.

РОБІТНИЧІ ЮНІЇ ЗА ВИЩУ ЗАПЛАТУ.

ВАШИНҐТОН.—Американська Федерація Праці в своїм місячнім звіті зі стану бизнесу виказує, що всі майже бизнеси виказують зріст зисків в останнім місяці, та закликає робітників виступити з домаганнями піднесення робітничої заплати.

Звіт робить приватним промислам закид, що вони не наймають безробітних, а обходяться зі зменшеним числом робітників.

КАЛІФОРНІЯ НЕ ХОЧЕ „ЧУЖИНЦІВ" З АМЕРИКИ.

ЛОС АНДЖЕЛЕС. — Стейтовий уряд подає, що за останній тиждень патрулі стейтової поліції не пустили в стейт понад тисячу „зимових відвідувачів", що не мали грошей на удержання.

ГАВПТМАН НЕ МАЄ ВЖЕ РАТУНКУ.

ТРЕНТОН (Ню Джерзі). — Бруна Ріхарда Гавптмана, засудженого за вбивство дитини Чарлза Линдберга, відвідав оноді у тюрмі відомий нюйорський адвокат Самуел Лейбовіц. Адвокати держали кілька днів у тайні зміст розмови Лейбовіца з Гавптманом, а потім дали публичну заяву, що Лейбовіц заявив Гавптманові, що як довго він буде придержуватися своїх давніх зізнань, він не має нагоди вратуватися від присуду смерти.

Губернаторське помилування кінчиться вже цими днями. Як воно скінчиться тоді суд знову визначить реченець виконання кари смерти. Реченець може бути визначений найскорше на тиждень, що починається 17-го березня.

МОНАРХІСТИ ПОБИЛИ СОЦІЯЛІСТИЧНОГО ЛІДЕРА.

Члени монархістичної організації „Аксіон Франсез" у Парижі побили важко Леона Блюма, відомого соціялістичного провідника. В слід за тим розвязано три монархістичні організації як ті, що проповідують політичні вбивства.

УКРАЇНСЬКИЙ ХОР У ФРАНЦІЇ.

Після довшої перерви, що тревала кілька років, українське музичне життя в Парижі починає відживати і робляться заходи, щоб заснувати Український Національний Хор, якого потреба, відчувається вже багато років. Перед у цій справі веде, як повідомляє Офінор, товариство ім. О. Кошиця, яке вже заложило невеликий, але артистичний хор і старається його побільшити. Цю ініціятиву треба тільки привитати, бо хоча слава українського співу стоїть без порівнання вище всіх інших, ще з часів славної подорожі Української Капелі Кошиця, але в Парижі від давнього часу нема порядного українського хору і найліпші співаки співають по козацьких та російських хорах. Є надія, що цим разом українське громадянство у Франції зверне увагу на цю важну справу й українська пісня знову запанує в Парижі.

МІСТ, ЩО ЛУЧИТИМЕ АЗІЮ З ЕВРОПОЮ.

Турецький уряд уже в найближчому часі хоче розпочати будову мосту над Босфором, що злучив би Азію з Европою. Плян будови приготовляють турецькі інжинири при помочі европейських фаховців. Міст матиме 2,700 метрів довжини і 21 метрів ширини. Кошти будови обчислюють на 50 міліонів злотих. На одному з луків буде поставлений памятник Кемаля Паші.

САМОГУБСТВО ВИЗНАЧНОЇ КОМУНІСТКИ.

З Москви сповіщають: Велике враження викликало тут самогубство комуністки Соні Чермакової. Вона залюбилася в австрійському шуцбундівцеві, який після проголошення амнестії в Австрії вирішив вертатися домів. Хотіла їхати з ним і Чермакова. Та їй, як визначній комуністичній діячці, австрійське посольство відмовило візи. Чермакова з розпуки вистрілом з револьвера відібрала собі життя.

СОКИРОЮ ВБИВ НАПАСНИКА.

В Порові на Шлеську Ян Сковрон з 25-літнім сином, підпивши, напав на мешканця Адама Стемплевського, з яким мав старі порахунки. Стемплевський забарикадувався в хаті, а коли напасники хотіли дістатися до середини приступом, він вискочив до сіней з сокирою і старого Сковрона вбив на місці, а молодого тяжко ранив.

ВИКРИЛИ БАНДИТІВ, ЩО ОГРАБИЛИ КОЛЕКТУРУ.

Після дводневних пошукувань варшавська поліція попала на слід бандитів, що в білий день ограбили льотерійну колектуру Лянгера (20,000 зл.). Стрінула їх у малій каварні при вул. „Залізній" „Мала Несподянка". Бандити приняли поліцію револьверовими стрілами. Один з цих бандитів, Сянковський, убитий, один тяжко ранений.

ВИПАДОК ПІДЧАС НАУКИ.

До шпиталю в Опер Барбі, Пенсилвенія, відставлено з одної вищої школи панну Ольгу Борек, що знаходиться в критичнім стані, бо підчас науки поединкування шпадами її пробито один леґень.

Шкільний заряд каже, що покалічення було вислідом нещасного випадку, в котрім ніхто не винуватий, та задержує в тайні імя учениці, що фехтувалася з панною Борек.

ФРАНЦУЗИ ЦІКАВЛЯТЬСЯ УКРАЇНСЬКИМИ СПРАВАМИ.

В кінці грудня м. р. відбулися в Парижі, як повідомляє Офінор, річні збори французького Товариства „Франс-Оріан" (Франція-Схід), на якому проводить знаменитий письменник, академік Клявдій Бернар і яке віддавна займається українськими справами. Після складення звіту, в якому зазначено, що товариство впродовж року влаштувало три українські манифестації, вибрано новий директорський комітет, що в його склад увійшли від туркестанців Чокай Бей, голова туркестанського національного центру, та від українців: проф. Шульгин і редактор Єреміїв. Опісля відбувся великий репзентаційний концерт, у якому пописувались українські співаки й танцюристи. Товариство „Франс-Оріан" грає поважну політичну ролю тому, що його почесним президентом є президент Франції.

ЦИГАНСЬКИЙ ПІДСТУП.

До споживчої крамниці в одним румунськім містечку зайшла циганка та веліла відважити собі кільо кави. У фартусі мала малу коновочку, в яку казала собі з ваги висипати каву. Коли прийшлося платити, циганка ніяк не могла знайти в своїх численних кишенях грошей. Тоді попросила купчиху, щоб дозволила їй залишити в склепі на хвилинку коновочку з кавою, бо вона піде до свого чоловіка взяти грошей.

Купчиха погодилася. Але даремно чекала кілька годин на поворот циганки. Велике було її розчарування, коли вечором хотіла висипати каву з коновочки і побачила, що коновочка порожна й узагалі не має дна. З діравої коновочки посипалася кава у бездонні кишені фартуха циганки.

ІНТЕНЗИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТИ ПОЛЬСЬКИХ ТОВАРИСТВ.

В Скалаті відбулося зібрання представників, польських товариств на терені повіту. Проводив староста Сухорський, що взивав приявних (30 осіб) до напруженої і скоординованої праці на самоосвітньому і господарському полі. Зібрані вибрали порозумівальний комітет під проводом секретаря Греткевича. Комітет ділиться на чотири секції: загальну, освітню, господарську й організаційну. В склад цих секцій увійшли представники всіх польських товариств.

Таке саме зібрання з таким самим вислідом відбулося в Теребовлі.

40,000 УКРАЇНЦІВ В АРГЕНТИНІ.

Остання державна статистика в Арґентині каже, що живе там тепер між іншими понад 40,000 українців і 40,000 жидів.

СТРАЙКУ ДАМСЬКИХ КРАВЦІВ ТЕПЕР НЕ БУДЕ.

У міськім ратуші в Ню Йорку в приявности посадника Ля Ґвардії підписано нову угоду між власниками робіжень дамського одіння та юнією робітників цього промислу. Угоду підписали два найбільші підприємства в цьому промислі, що наймають коло 60,000 робітників. Інші підприємства відай підуть скоро за першими. Юнія скликала збори для ратифікації угоди.

УКРАЇНСЬКІ КОЛЯДКИ НАЙКРАЩІ.

З нагоди латинських Різдвяних Свят поважне французьке товариство „Огнище Миру", яке дбає про зближення молоді ріжних націй, влаштувало конкурс різдвяних пісень ріжних народів, у якому приняли участь і українці зі своїми колядками. Українці співали мужеським ансамблем під орудою А. Чехівського і, як слід було надіятись, публика признала їх першими із шістох хорів, які брали участь у змаганні. Перед виступом українського хору молодий студент Юрко Єреміїв виголосив французькою мовою реферат, що пояснював походження колядок та їх зміст. Виступ українців, як доносить Офінор, зробив таке гарне враження, що товариство „Огнище Миру" вжило заходів, щоб відкрити у себе українську секцію.

НАЙМЕНШИЙ ЧОЛОВІК.

В Парижі живе тепер найменший чоловік у світі: Вернан Рітер. Його вік: 21 років, ріст: 55 цм., вага 8 кг. Він зовсім пропорціонально збудований і тішиться повним здоровлям. Його світогляд убогий. Цікавиться тільки тим, що торкається безпосередньо його особи. Рітер — пристрасний колекціонер почтових значків. Читає головним чином описи подорожей. Рітер був одною з сензаційних атракцій світової вистави в Шікаго. В Парижі його поява на вулиці викликає збіговище. Щоби перейти 1 км., потребує він дві години часу.

ПОСАГ У СТАРИХ БАНКНОТАХ.

Незвичайну просьбу вислала до дирекції Банку Польського донька одного селянина зпід Нового Санча, а саме: щоби банк виміняв їй 20-злотові банкноти, що давно вийшли з обігу, на обігові. Річ ось у чому: її батько, вмираючи, залишив їй посаг у сумі 4,000 злотих. Цей посаг у 20-злотових банкнотах здепонував у запечатаній коверті у місцевого пароха з застереженням, що передасть донці тоді, коли вона стане повнолітньою. Парох виконав доручення небіжчика. Коли тепер отворено коверту, стверджено, що посаг складається з банкнотів, давно усунених з обігу. Шукаючи ратунку, вирішено просити дирекцію банку взяти під увагу нещасний збіг обставин.

ТАЙНА РАДІОСТАЦІЯ.

В північній Чехії оперує, як про це пише чехословацька преса, тайна надавча радіостація з гітлерівською програмою. Досі не можна було викрити осідку цеї радіостації. Здається, що стацію переносять раз-у-раз з одної місцевости до другої.

НЕ МОЖНА НАВІТЬ ЗГАДУВАТИ ЗА АВТОНОМІЮ ДЛЯ ГАЛИЧИНИ

ВАРШАВА (Польща). — Так пише польський часопис „Час". Подає, що саме порушення цеї справи денервує польську людність і викликує неспокій у державі. Бо якжеж по українських терористичних актах можна говорити про якусь автономію для українців? Але є ще одна важна справа, яка не дозволяє говорити про автономію. Щодо цього „Час" пише таке:

„Якщо сьогодні цілі області польської землі переходять у руки українців, наплив осадників припинився, а цілі села в Малопольщі — як стверджують свідки — переходять із польської мови на українську, то розширення прав змінить ту акцію, ведучи до цілковитого відсунення польської стихії за лінію Буга, а може й Сяну".

ПРЕДСТАВНИЦЯ НА МІЖНАРОДНЮ ВИСТАВУ В ЛОС ЕНДЖЕЛЕС.

ЛЬВІВ. — Українська представниця для організації українського відділу на XIII міжнародній виставі екслібрісів у Лон Енджелес, п. Марія Терлецька, дістала запрошення перевести цей відділ на 1936 рік. Візвано українських мистців надсилати свої екслібріси для висилки на виставу.

(Екслібріс: книжні знаки з гербами або з прикрашеними буквами імени й назвища власника книгозбірні. — Ред.).

ВИНАХІД УКРАЇНСЬКОГО МИСТЦЯ.

ЛЬВІВ. — „Діло" подає за советською пресою, що український мистець Хвостенко винайшов спосіб виготовлення енкавстичних фарб, дуже подібний до грецького. Його фарби мають незвичайну прозорість і виняткову міць. Ними можна малювати на мармурі, ґраніті, мурах, вапняку, цеглі, дереві, полотні, залізі й ін.

Енкавстикою називається таке малярство, що повстає зі сполуки сухих фарб з комбінованим воском, які входять у площину образу, де артист має класти малюнок. Це одна з найстарших малярських технік, що знана була у пятому столітті перед нашою ерою в Греції. Енкавстика тривкіша як фреска і дає кращі ефекти. Цю техніку перейняли греки від єгиптян та нею пізніше ще широко користувалися римляни. Одначе ця техніка вмерла, здавалося, безповоротно.

ПРАЦЯ ЗНАВЦЯ МАЛЯРСЬКОЇ ТЕХНІКИ.

ЛЬВІВ. — Видано в Харкові книжку на 368 сторін, затитуловану „Наука про малярські фарби, матеріяли та техніки". „Діло" подає, що це одна з найкращих книжок, які маємо з усіх мов, а перша цього роду видана славянською мовою. Автором праці є знаменитий український мистець Петро Омельченко, визначний знавець малярської техніки.

„УКРАЇНІЗАЦІЯ" В ПРАКТИЦІ.

ПАРИЖ. — Офінор подає про зїзд українських комуністичних педагогів, що радив у січні в Києві. Вчителька Новаківська (Новаковская) з Одеси звернулася до зїзду з проханням переглянути програми навчання, які часто-густо є „безграмотні та незрозумілі". Для доказу подала, що в програмі для середніх шкіл є думка про „какого то Кірика", про якого ніхто в цілій Одесі нічого не знає, ні не знають навіть професори високих шкіл. Харківські делегати подали, що вони теж мають халепу з Кіриком. Заступник комісаріяту просвіти обіцяв усунути Кірика з програми. Видно, що на зїзді „українських педагогів" не було нікого, що би був обізнаний зі збірником народніх казок Куліша, де ця думка поміщена. Ні не було такого, щоб чув лірників, які залюбки цю думку співають. І тому бідник Кірик буде усунений з української школи.

ОБЕЛІСК У КИЄВІ.

КИЇВ. — Мають побудувати обеліск на памятку залишення Києва польськими військами в 1920 р. Проект обеліску вже виладжений у трьох варіянтах і 1. квітня б. р. мають його затвердити. Обеліск стане в центрі Києва на площі Третього Інтернаціоналу.

30-ЛІТТЯ ТРАГІЧНОЇ ПОДІЇ.

УЖГОРОД.—Закарпатські часописи присвятили багато місця трагічній події, що скоїлася тому 30 років, 15 січня 1906 р. в селі Білки, іршавської округи. Тоді селяни цеї округи зійшлися були на подвіря нотаріяльного уряду, щоб запротестувати проти війта-мадяра, якого настановив староста. До громади стягнено з околиці постерунки жандармерії й коли вона кинулася розганяти юрбу, хтось стрілив з неї і ранив одного жандарма в плече. Тоді жандарми стрілили сальвою в зібраний нарід, що розбігся, залишаючи на місці 13 убитих, з того 8 жінок, та 30 осіб важко ранених. Після цього пішли арешти, а хоч того, що стріляв, не викрили, 13 демонстрантів засуджено в 1907 р. на місяць вязниці. Жертви масакри похоронили у спільному гробі в огороді одного селянина, а населення ще довго скривалося по тій кривавій події по лісах, боячись вернутися до села.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on March 30, 1911 under the act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союза: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

НАРЕШТІ Й УЧЕНІ ПІЗНАЮТЬ ЖИТТЯ

Ще не такі давні часи, коли в Америці не було свідомих робітників. Коли майже кождий робітник уважав себе за будучого підприємця, власника фабрики або купця, в найгіршому випадку фармера. Ніхто не думав оставатись навсе робітником, як це думали загально робітники в промислових краях Европи.

Підчас кількох повоєнних років в Америці наступила в тому огляді радикальна переміна. Вона прийшла так скоро, що багато людей іще й досі цього не завважали, через що вони ще далі думають старими катеґоріями з тяжкими наслідками для себе й своїх родин. За два останні десятиліття американський промисл досягнув вершка розвою. Він обхопив усі галузи життя, які тільки далися. Нині вже нема для маси робітників нагоди стати підприємцями. Ще є до якогось часу нагода стати фармером, але й це певно довго не буде.

Ці економічні переміни мали величезний вплив на політику. Відколи в Америці стало ширитися переконання, що робітник не може вирватися з кляси робітників, як йому подобається, відтоді й робітники стали інакшими очима дивитися на ввесь світ і на своє життя. Робітничі настрої з часом далися відчути в зовсім несподіванім боці, бо там, де їх ніхто досі не сподівався, а саме серед умових та професійних робітників. В Америці вже давно були юнії фабричних робітників для оборони інтересів робітників, але до такої акції ніколи не брались умові робітники. Вони вважали, що їх уся оборона в мізку, в умовій праці. Вони вважалися за панів.

Від якогось часу в цім наставленню американської інтеліґенції настав повний перелом. Ось факти: Вчителі й учительки орґанізуються й страйкують за заплату залеглих заплат. Технічні робітники, інжініри й редактори підприємства „Консюмерс Рісерч" орґанізують юнію, домагаються підвишки заплати й виходять на страйк. У кількох видавничих спілках репортери й редактори домагаються вищої заплати, орґанізують юнію, домагаються признання юнії, страйкують, пікетують. В одному шпиталі орґанізуються медичні професійні робітники й по довгім страйку, в котрім їм приходиться боротись проти „скебів", добиваються признання юнії. Перед нюйорським ратушем демонструють адвокати, зорґанізовані для добуття запомогових робіт. Нарешті й духовники орґанізують робітничу юнію та просять Американську Федерацію Праці видати їм юнійний чартер.

„Коли це все діється", каже слушно одна ґазета, „то з того видно ясно, що професійні робітники навчаються про факти господарського життя, як про них навчилися робітники в фабриках, майнах, на фармах і по канцеляріях".

Як це важно вивчити факти життя, відомо. Хто життя пізнати не хоче, того життя знати не хоче. Той гине.

О. С.

ЛІЦИТАЦІЯ

Годі інакше назвати ті словні перегони, які влаштовують собі взаїмно ВУО (Волинське Українське Обеднання) з П. Певним і УНДО з Мудрим і Целевичем.

На останніх засіданнях соймових комісій і пленума сойму представники обидвох „Обеднань" навипередки старалися доказати, що то власне вони, а не їх конкуренти перші вступили на шлях льояльної політики супроти Польщі. А ось недавно на одній дискусії (про Драгоманова) радикали й ундівці сперечалися про те, хто перший був такий відважний, що виступив з осудженням української революційної акції. Ундівці твердили, що вони. Радикали — що вони...

А таки мабуть, ніде правди діти, УНДО пішло слідами П. Певного і його волиняків, слідами їх політики, яку завзято поборювало. УНДО каже, що люди Певного не представляють волинського громадянства, бо не нарід їх вибрав, а хто інший... Але хтож „вибрав" ундистів до сойму? Отже одно з двох: або і Волинське Українське Обеднання треба ундистам визнати за „народне представництво", або собі цеї чести відмовити...

І дійсно: в попередніх соймах УНДО голосувало проти внесків уряду, таксамо щодо конституції стрималося від голосування, таксамо при виборі президента републики. Не взяло участи УНДО і при обговоренні виборчої ординації. Але ось прийшли вибори і те саме УНДО, яке лаяло волиняків Певного за виборчий компроміс з поляками, само такий компроміс заключає. Причім закликає своїх виборців голосувати на польських кандидатів.

По відкритті сойму повстала там реґіональна галицька ґрупа послів, як поляків так і українців, під головуванням поляка, і на це згодилось УНДО, хоч учора таку тактику волиняків Певного картало найгіршими словами.

Прийшло обговорення буджету. І тут УНДО стримується від опозиції і переходить до „річевого" обговорення справи. УНДО голосує за буджет, уперше від часу повстання Річи Посполитої.

Нарешті справа армії. Досі — пише польська преса — польська армія була для УНДО синонімом чужого панування. Але ось тепер посол Целевич заявляє, що та армія користується його найбільшою симпатією, та що він і його товариші в соймі голосуватимуть за кредити на ту армію, за буджет міністерства військових справ.

Іншими словами, сталося все те, що роками УНДО закидувало волинським послам Певного; все те, за що обкидало їх ріжними милими епітетами. Кілька літ тому, коли опозиційна преса слушно перестерігала загал перед тактикою УНДО, яке само ще не знає, де опиниться, УНДО обурювалося на „калюмніяторів", які сміють підозрівати його політичну інтеґральність і простолінійність...

Небагато часу минуло й що з тої простолінійности зісталось?

Партія УНДО вступила недвозначно на шлях, яким пішли волиняки Певного від часу розгрому незалежних українських орґанізацій на Волині. Що вийшло з цеї волинської політики, про те не потребуємо багато писати. Голоси польської преси, недавно нами цитовані, вказували, що горстка самозванців з ґрупи Певного нікого опріч себе не репрезентує. Що нарід від них відвернувся. Що ні молодь, ні село, ні місто з ними нічого спільного мати не хочуть, що під поверхнею радісного „співжиття" криється велике незадоволення мас. Так отверто писали краківський „Час" і інша преса.

Куди приведе УНДО його нова тактика? Чи покажеться щасливішою?

Час покаже, але думаємо, що ця тактика не принесе більшої користи нам, ніж тактика Певного волинякам. УНДО не тільки в очах українців, але і в очах поляків перестає бути репрезентантом українського населення.

Е. Онацький (Рим).

НАПОЛЕОН І УКРАЇНА

В українській історичній і публіцистичній літературі відношення до української справи ріжних важних чинників світової історії досі ще мало висвітлене. Причини цього шукати треба в тому, що досі ще є замало українців, які цікавляться архівами ріжних чужинецьких країв, а з тих, котрі цікавляться, дуже мало хто може дістати дозвіл робити розшуки по тих архівах. За останнє десятиліття досить багато зроблено в цьому напрямку тільки у Франції, завдяки невтомній праці І. Борщака.

Уважаю, що читачам „Свободи" буде цікаво познайомитися з відношенням до справи української незалежности такої міри державного діяча, титана політичної думки, яким був великий Наполеон. Висвітленню цього відношення присвячено дві статті І. Борщака, написані на підставі досі невідомих документів з французьких архівів: одну з них видруковано в дуже мало поширеній і ще менше читаній "Revue des Etudes Napoleonniennes" 1922 р. (серпень), а другу — в французькому щоденнику „Лє Тан" з 1930 р. Ця остання зявилася в перекладі й у львівському „Ділі", тоді, як перша, дуже важлива стаття, пройшла, як мені здається, цілком непоміченою, що і зрозуміло, з огляду на малу пошireність вище згаданого журналу „Наполеонівських студій". Цікаво відмітити, що в Римі я не знайшов цього журналу навіть у Національній Бібліотеці ім. Віктора Емануеля, і мусів користатися ласкавим дозволом п. Дієґо Де Анджеліс, директора Наполеонівського Музею, який дав у мою розпорядимість Бібліотеку Музею, де я знайшов потрібне мені число зі статтею Борщака, ще ніким у Римі не читаною, бо навіть не розрізаною. Це маленька подробиця, яка між іншим пояснює, чому я вирішив скомпонувати з цих двох статтей Борщака нову статтю для італійської преси і надіюсь, що вона зявиться скоро в одному з найбільше поширених італійських журналів. Стверджую із задоволенням, що італійські журнали починають усе більше цікавитись українськими справами і радо друкують усе, що може мати ширше значіння.

Забігаючи трохи наперед, зазначу, що в українській історіографії склалося досить неясне враження, що Наполеон був „українофілом" і симпатизував з ідеєю українського визволення. Свого часу ще Єфремів у 1912 році в трьох статтях, видрукуваних у київській „Раді" (чч. 199, 200 і 201) і передрукованих у Збірнику „За рік 1912", писав, що „зі свого походу (в Росію) Наполеон виніс деяке зацікавлення Україною. Нехай то був просто випадок, що в його річах знайдено між іншим „Енеїду" Котляревського, але маємо інший факт, який показує, що Наполеон таки хотів дізнатись докладніше про Україну та її нарід. Про цей факт розповів недавно на сторінках „Ради" п. Подолянин, і ми тут тільки нагадуємо коротенько, що коли Наполеон вернувся до Франції 1813 року, то з його спеціяльного наказу написано і надруковано в 30 примірниках Лезюра велику, на 600 сторінок, історію України ("L'Histoire des Kosaques"). Мабуть не дурно такий практичний чоловік, як Наполеон, цікавивсь Україною: певно, він снував щодо неї якісь свої комбінації. Але зоря його вже зайшла і незабаром Ляйпціґ та Ватерльо поховали і його славу і вплив на европейську політику". („За рік 1912", стор. 262).

Отже треба перш за все ствердити, що зацікавлення Україною у Наполеона зявилось **не внаслідок** походу 1812 року на Росію, а значне раніше, Наполеон був ще першим консулем, як пише Борщак у згаданій статті в „Лє Тан", коли 1802 року один французький аґент у Константинополі, Еміль Ґоден, випрацював для нього спеціяльний реферат про плян експанзії на Україну, „щоб знайти противагу анґлійського впливу у корінній Росії". Ґоден піддавав думку зорганізувати на Україні, головно над Чорним морем, торговельні підприємства, в яких урядовцями були би французькі вояки та підстаршини. Передбачаючи, що питання Константинополя і його проливів доведе, раніше чи пізніше, до війни з Росією, Ґоден радив Наполеонові використати український національний рух і досліджував способи, як це зробити, а навіть думав про текст проклямації, призначеної для України. Від того часу, зазначує Борщак, документи цього роду зростали щораз більше, але наполеонівська політика і в цьому пункті не є чимсь дійсно новим; вона тільки продовжує напрямні традиційної політики ще дореволюційного монархічного режіму, який піддержував Мазепу, а потім — протягом цілого 18-го віку — мазепинців у їх боротьбі проти Москви.

Ще кардинал Рішелє, великий міністер Людвіка XIV, думав про необхідність утворення на Сході міцного заборола для стримання заборчих апетитів австрійської монархії. В його розрахунках і Україна займала чільне місце. Французький посол у Константинополі, Де Сеси, ще на початку XVII ст. не переставав звертати увагу свого короля на українських козаків, які своїми нападами на Константинополь та інші міста над Чорним морем наводили жах на турків, перед котрими тоді тремтіла ціла Европа. Повстання Хмельницького викликало у Франції великі симпатії й кардинал Мазаріні, що прийшов на місце померлого Рішеле, приписував цілу війну українсько-польського конфлікту польській заїлости та непримирности. Він уживав усіх сил, щоб довести цей конфлікт до доброго полагодження, а французький посол у Варшаві, за його вказівками, пробував служити посередником між українцями і поляками. Вістка, що Хмельницький іде на союз з Москвою, вразила Мазарінія дуже болючо, і коли Хмельницький, під кінець свого гетьманування, пізнавши добре Москву та її наміри, почав був шукати союзу з шведським королем Карлом X, французький уряд енерґійно підтримував цю ідею шведсько-українського союзу проти Москви. Пізніше, за часів гетьмана Мазепи, один французький секретний аґент бачився потаємно з Мазепою, коли той у 1687 році був у Москві, і хоч ми не знаємо змісту цих розмов, можна думати, що він уже тоді обіцював підмогу французького уряду на випадок повстання проти Москви. За часів шведчини французький уряд дійсно стежив з великою симпатією за розвитком подій, і після полтавської поразки, коли Петро І почав вимагати від Туреччини, щоб вона видала московському урядові козаків-еміґрантів, французький посол заявив проти цього рішучий протест і добився того, що еміґрантів не видано. Ми вже згадували про ту фінансову і моральну допомогу, що її французький уряд давав і пізніше українським еміґрантам-мазипинцям, на чолі з Орликом, який упродовж цілого свого життя ніколи не переставав боротися за ідею української державної незалежности, і не дурно Катерина II в кожному русі запорожців вбачала „французьку інтриґу".

Революційний французький режім, порвавши з безконечною скількістю традицій старого режіму, у відношенню до України й Москви всетаки затримав стару французьку політику і, наприклад, другого плювіоза, на III-тий рік революції, Буаси д'Анґля виголосив промову на Національних Зборах, протестуючи проти гноблення українських козаків Москвою. Піранде, французький представник у Гамбурґу, доносив французькому революційному урядові, що Росія має можливість вести війни, головно завдяки підбиттю України, бо Україна постачає Росії ввесь хліб, і її мешканці, „спраглі за незалежністю", видають із себе сміливих, героїчних, зручних і вправних вояків. Комітет Громадського Ратунку в Парижі вважає своїм обовязком підготовляти повстання на Україні, в цій „войовничій, колись вільній нації; підбитій Петром І, що в ній треба тільки відродити почутття свободи, щоб скинути чужинецьке ярмо". Він хоче бачити в Києві „дерево свободи".

Мірабо, перебуваючи в Берліні і листуючися звідти з Тайлераном, частенько згадує в своїх листах про Україну.

Таким чином, як бачимо, якщо Наполеон виявляє зацікавлення Україною, то це зацікавлення знаходить добрий ґрунт у минувшині французької традиційної політики. Головним ворогом наполеонівської Франції була Анґлія, і, зважаючи на цього небезпечного ворога, Наполеон шукає час від часу порозуміння з тодішньою Росією, але, як пише справедливо Дріо в свойому „Тильзиті" (1916 р.), „хоч з Наполеона роблять основника французько-російської приязни, не можна сумніватися, що Росія ніколи і ні в кому не мала небезпечнішого супротивника".

(Кінець буде).

УЛАС САМЧУК

ГОРИ ГОВОРЯТЬ

Роман у 2-ох частинах.

Частина перша.

— 2

— Коби то воно до тієї школи не така миля, — чухається старий.

— Пусте! Привези до дому вчителя і най учить.

— Прийдеться. Сам над тим думав.

І нам привезли вчителя. Вмів читати й, навіть, писати. Навчив також латинки. Приходили сусідські діти й він і тих учив. Батько нічого не казав, а здається навіть сам підганяв сусідів. — Дми!*)... Привівем учителя. Можеш і свого хлопця післати. Най учиться з моїми.

І дехто посилав. Зима, студінь, реве під вікнами хуртовина. Гурточок хлопчиків у кожушках сидить навколо стола й пильно вслухається до голосу вчителя. Вечорами світиться маленька нафтова лямпочка, сидить на лаві Клочурек. Він тепер Апокаліпсу читає. Настане страшний суд і будуть судитися праведні й грішні. Всім дасться по заслузі. Всі дістануть своє: „як сі заслужив, як сі постелив, так віспися".

Часом і більше господарів зійдеться. Зморщені, погано голені, наївні обличчя. Тверді, чорні й шорсткі долоні. В зубах у кожного люлька. Толкують святе письмо, про бувальщину гуторять, згадують Довбуша. Часом сягнуть і татарських часів. Плай Пересмик, Костерище, де то сто тисяч татарів згинуло й досі кости їх із землі витикаються. Буревій ними ночами стогони й квиління чути. Невірні душі над горами літають і ждуть страшного суду. О. Клочурек усе знав. Піпа його димить, мов комин. Чорний костистий кулак лежить на ляді стола. Неясна, заборсана димом тінь його постаті на стіні. Дехто, скажете, не вірить у басуркані. Світ такий стає, що вже нічому не вірить. А чейже він сам на власні очі бачив басурканю**). Хай уже тоті молодики нині мовчать. Всі, ади, старого дяка з тисянської церкви памятають. Та памятають усі добре. Вчився він на черця, але якось не зміг, то дяком зробився. Голос мав трохи хрипкий, бо любив випити. З ним покійничка Олена, що жила під лісом на Цапку, нераз попеклася. Дяк прийшов раз до неї й пожартував. Так і, каже, хочу їсти, чи не маєш, Олено, якого молока. Та, хресто-святий, нема ні капельки. Добре. Дяк собі пішов. А вона то мала молоко. Дяк ходив до неї що дня. А тоді цілий тиждень не приходив. Олені сусідки шепчуть так і так. Дяк якусь задріпанку в долині знайшов, жидівку чи що. Олена скипіла. Чекай мені. Дістанеш ти, драбе, молока. Я вже тобі дам молока! Присунешся ти ще, стерво старе. Та як дяк, чуєте, пішов, Олена до комори, заглянула до бербениці, що була повна молока, а там лише сім мишей сидить. Ой же і перелякалася.

Та Олена й саме не одне знала. Ще як майорила, не з одним леґінем пожартувала, що тому нераз волос дуба спинався. А майорила вона на Рогнещці. Клочурек пішов раз по молоко й заночував. У колибі дим, так ліг собі в своєму царку. Лежить, якось не спиться й десь опівночі чує, навколо царка хтось ходить і шепче. Шепче так голосно, що він геть усе чисто розбірає:— „Боже світло з хати — сам Христос до хати. Христос над нами, коло нашого двора камяна гора... Осикове кілля, мідяна стіна. До нас, лихо, не йди, не прийде, бо на мідяну стіну убешся, а на осикове кілля пробешся. На горі свята Пречиста з огненним мечем. Добре пропускає, а лихе стинає. Добраніч, янголе, на поміч. Абисьмо легко спали, щасливо рано встали, Богу ся помолили й до праці ся взели... Свята Пречиста по горі ходить, Ісуса Христа за руку водить. Привела його над чорне море; над чорним морем золота церква. А в тій золотій церкві три золоті пристоли. На одному Божі ризи, на другім Божі книги, на третім сам Христос сидить і сесю молитвоньку читає. Хто сесю молитвоньку помолиться в петноньку до постоньку, а в суботу до схід сонця, а в неділю до Служби Божої, тому царство отворене, а пекло замкнене на віки віків, амінь".

Клочурек так напудився — що не міг повернути язиком. Хотів гукнути, не міг встати,— руки й ноги, як повідрубувані. Рано встав, Олена ходить перед ним і не можна з неї очей спустити. А сама, клята, сміється. Олено, каже він їй. Не можу без тебе жити. Очарувала мене. Лишень сміється. Три роки як одурілий ходив, топитися хотів, а після, дяка Богу, дяк попався.

Після того, як він з нею пожартував, вона раз прикликала ще одного леґіня і дяка, обернула їх у бики й ті так билися, що аж страшно було. І ще оповідав Клочурек про коня в золотій збруї, який вибігав серед ночі на дорогу й зводив людей. Вибіжить кінь — пишний кінь, хочби самому цареві. Збруя на нім золота на місячнім сяйві виграє. Чоловік: косю, косю, піймати хотів би. Кінь зовсім спокійно стоїть, або пасеться, а тільки рукою сягнеш — зірвався й побіг. Але далеко не відходив. Відбіжить кроків десять і знов пасеться. Так неодного цілу ніч проводив.

Знав Клочурек і про гада великого в золотій короні. Вісімдесять років тому переходив горами великий гад. Переходив так десь з Крихаї до Теcаника. Коли проходив уночі, так світив, що всі села навколо й усі гори й навіть полонини освічував. О, скільки того Клочурек знав. Тепер уже люди не вірять. Здрібніли й спорожніли.

Минали вечорі, ночі, дні. Сонце виходило й заходило. Літо міняло зиму й навпаки. Ліси й звори шуміли щодня однаково. Гори ніколи не сходили зо своїх місць.

(Далі буде).

*) На Гуцульщині коли кого кличуть, то скорочують імена. Дми, значить: Дмитре.

**) Басуркань — відьма.

— Вже три погрожуючі листи я дістав.

— Чомуж не звертаєшся до поліції?

— Хібаж податковий уряд боїться поліції?!

—o—

Фабрикант: Так? То ви, пане докторе, дитячий лікар? Цілком правильно: і я з малого почннав!

— Ви твердите, що всі чотири поличники були слабі, а пан позовник говорять якраз навпаки.

— Хібаж він памятає, пане судде, як він уже від першого омлів?!

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

І ВЧЕНІ ПОМИЛЯЛИСЯ.

Гарвардський університет, один з найкращих університетів в Америці, сповіжає, що він зреформував зовсім свої початкові курси французької й німецької мови.

Поставив собі університет за ціль перше навчити студентів вправно читати даною мовою, а подруге вживати її спобідно в слові. Щоби перевести реформу грунтовно, університет установив спеціяльний комітет для вдержання курсів мов на висоті вимогів.

Ця вістка про реформу, зовсім природно, значить, що досі наука мов ішла зовсім іншими дорогами. Значить, ті, що вчили найважніщих у світі мов, помилялися щодо способу науки, навчаючи їх способами, що до цього не надавались. Говорячи явно про реформу, вони тепер явно до цеї помилки признаються.

МОВА Й КУЛЬТУРА.

Комітет Гарвардського університету, що має наглядати над навчанням мови німецької й французької, сповіщає, що він заводить у навчанню мови одне нову новину: думає ввести курси цивілізації та життя краю, котрого мову будуть учити.

Каже, що навчання цивілізації й життя краю помагає при навчанню мови.

Комітет міг сказати ще сильніше: чи можна відділити мову якогось народу від його цивілізації й життя? Майже вся культура народу спирається на думку, а думка без слова неможлива.

КУЛЬТУРА Й НАУКА.

У вищій школі імени Гровера Клівленда в дільниці Ню Йорку, званій Риджвуд, розмальовано на стінах великі образи. Є їх разом 9, а змальовують вони розвій культури.

Цікаво, що там розуміється під культурою.

Перший образ циклю називається „Творча наука": він змальовує перехід людини з неграмотного сотворіння на людину, що розумово керує механічними силами, що розуміє техніку, поставила високо промисли, що всякі питання розвязує науково. Образ „Творчі штуки" змальовує причинки штуки для людського щастя й дозвілля. Образ „Людина паном над машиною", як видно, звеличує людину за те, що править машинами, німими рабами, замісць ставати самій їх рабом. Образ „Дім" звеличує родину як добровільну співпрацю. Образ „Запобіження недузі" звеличує лікарську штуку. „Радість науки" звеличує радість людини, коли вона з трудом розвязує трудне питання життя. І так далі.

Як бачимо, артисти зовсім не бачать культури в ношенню якогось строю, або в їдженню якоїсь страви, а в духовій праці, що звязана з розвязуванням трудних завдань життя.

$156,000 ЗА ПЛЯН НАУКИ.

Шкільна рада міста Ню Йорку зажадала від міста визначення суми $156,000 на кошти організації спеціяльного бюра, що має розслідити, наскільки теперішні способи навчання в публичних школах відповідають потребам життя.

Іншими словами, місто має заплатити $156,000 за те тільки, що йому скажуть, у чому його школи злі та в чому їх треба поправити. Або інакше, за саму критику. Мовляв: „Місто Ню Йорк, твої школи не добрі. В чому саме, я ще не знаю, але пізнаю, як мені даси $156,000".

Це виглядає на безличність. А проте шкільна рада видно схиляється до цеї пропозиції: видно, що варт місту дати півтора сотки тисяч долярів, щоби пізнати, які хиби має шкільна система міста.

Скільки ми готові дати — не на знайдення хиб у школі, але на удержання тих шкіл, що ми маємо? Що ми даємо людям, що критикують нашу школу, відомо: каменем у голову.

І ВОНИ ЛЮДИ.

„Асошіейтид Прес Фото" поширює в газетах фотографію молодого короля Сіяму та його брата, князя Пуміроля. Молодий король і принс зображені на тій фотографії, як вони надять рибу в швайцарських Альпах.

Здавалося може, що тут нема що таку фотографію поширяти. Чейже нема нічого цікавого в ловлі риби вудкою. Це стара штука, в котрій один дурень чіпається одного кінця шнура, а другий другого. Нема теж нічого цікавого, як вудять рибу хлопці. І королі й князі теж риби інакше не надять, як пастухи. Та всеж таки й тут фотографія має людський бік: король Сіяму згодився датись відфотографувати, як фотограф обіцяв йому французького франка, себто 30 американських центів, за які він буде могти купити собі цукорків.

Отже хлопці все хлопцями, хоч королями.

ЗАРОБЛЕНІ ГРОШІ.

Цікаво, що він буде говорити про цю пригоду, як підросте. Чи не подумає він собі колись: Це був одинокий франк, який я чесно заробив?

Оповідають, що російський письменник граф Лев Толстой, що любив ходити одітий по селянськи, прийшов раз на залізничий двірець коло свого маєтку. На стацію перед самим відїздом поїзду вбігає задихана пані, та кричить до Толстого: „Гей мужичок! Занеси мені валізки в вагон! Дістанеш на чай!"

Толстой загорнув валізки в свої ручища й дотащив їх у вагон. Як зложив валізки на полиці, пані стала добувати з торбинки гроші.

„Ось тут і маєш, мужичок, на чай!" — сказала вона й подивилася вгору на височенного мужика. Вмить пізнала графа Толстого. „Ох, це ви, граф Леф Ніколаєвіч! Ах, звініте! Звініте!"

„Пусте, пусте, пані", каже граф Толстой. „При чому тут ізвініте? При чому тут граф? Давай на чай! Мій чесний заробок!"

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ.

Грейт Медовз, Н. Дж. — Тов. Любов, від. 143 У. Н. Союза, жертвувало $10 для жертв варшавського присуду.

о. Д. М., Порт Джервіс, Н. Й. — Якби про такі справи писати загально, то ще можнаб це помістити, але як Ви виступаєте проти довголітних членів організації, й ще в їх смерти, то це не є можливе. Навіть старинні римляни вважали, що треба боротися з людиною, як вона жива, і тоді її направляти, а не по смерти. Певно, що це не є добре, коли в посмертних згадках приписуємо померлим ті заслуги, на які вони не заслугують.

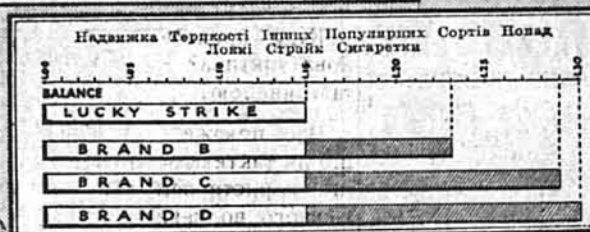

УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ З КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОГО БОКУ

Зближаюча вистава „Українського Весілля" в Ню Йорку викликала зрозуміле зацікавлення нашими весільними звичаями. Тому не від річи буде сказати дещо про ці звичаї з культурно-історичного боку.

Наше весілля, як воно заховалось до великої світової війни, є твором не століть, а — можна сказати — тисячеліть. Війна та повоєнна негода знищили та нищать дальше оцю старину. Почасти під впливом змінних економічних відносин та звичаїв, а на большевицькій Україні прямо під ударами нівелюючої політики міжнародньої, а властиво жидівсько - московської збиранини, оця прекрасна старина загибає до решти. Тому, коли говоримо про весілля, то не про нинішне, зубожіле та скошлавлене, а про те, що було до світової завірюхи по наших селах на широкій Україні. Тепер воно заховалося ще лиш по гірських та поліських закутинах.

Сказано, що наше весілля є твором тисячеліть. Не треба довгих доказів на це. Ось возьмім хочби назви „князь", „княгиня", „бояри", „дружина" і т. п. Вони ясно вказують на наш старо-український, княжий час — цебто на добу між девятим і тринацятим століттям. В тій добі князі, бояри, княжа дружина (почот, військо) були живучим прикладом для народніх мас. Весілля наче відтворює їх пишноту та блеск.

Або возьмім такі звичаї, як „перепій" та „викуп". При „перепою" бояри князя (молодого) здобувають приступом ворота двору молодої. Дружби молодої боронять ці ворота. Над воротами здвигають дві тики на перехрест, наче склепіння воріт города. По здобуттю воріт, батько молодої задобрює молодого, та заливає мир з молодим чаркою вина (не горівки). Першу чарку „князь" виливає, не почи. Як хор співає, він виливає її „на гриву коневі сивому". Чи не пригадує нам це Несторового опису старо-українських звичаїв здобування молодої оружною силою від роду молодої? В Первоначальнім Літописі згадується, що наші поганські князі, сидячи на коні, виливали чашу вина на гриву коня, а саме богам у жертву. Тепер молодий на коні не сидить — хіба що в Гуцулів. Але хор все ще співає:

„Не пий, княже, не пий того перепою!
„Вилий го на гриву коневі сивому!"

Також старий є звичай „викупу", що наступає зараз по „перепою". Нестор розказує, що наші поганські предки, схопивши дівку силою, заподжувались опісля з родом молодої, або і без у життя сили купували її в роду. Отже весільний „викуп" перетривав вище тисячі літ. Бо Нестор застав і здобування і купування дівки-молодої, як старинний звичай полян, сіверян, деревлян, дулібів, уличів і т. д., як тоді звались племена, що опісля злилися в український нарід. Ці звичаї витворились очевидно на сотки літ до Нестора. Як монах Нестор негодував на них, а церква намагалась викорінити їх, бажаючи заступити їх християнським вінчанням.

Вкінці оба обряди: старинно-поганський і християнський — злучились. „Перепій" і „викуп" осталися як мальовничі звичаї вже по вінчанню у церкві. Колись — тому вище тисячі літ — саме „викуп" був тим, що є нині акт шлюбу. По „викупі" молода належала вже до молодого та до його роду. Слід того лишився в тім, що по „викупі" дружина молодого засідає місце дружок молодої за столом.

До оцього старо-українського звичаю „викупу" прилучилася — вже в татарсько-козацьких часах — отже яких 400 літ тому, ще й згадка про татар та козаків. Коло молодої на лаві стоїть її „братчик" (як нема брата, то свояк), перебраний за „козачка" з луком у руці. Він „боронить" молоду, стріляючи з лука. Вкінці таки „продає" її. А хор співає:

„Ой татарин братчик, ой татар,
„Продав свою рідну сестру за таляр.

Оцей „братчик", це колись був дійсно дорослий брат, якого обовязком було боронити сестри, збройно, як треба. Пізніше, як церква викорінила справдішне здобування та купування, брата заступив „братчик", а дійсний лук заступлено забавкою. Нарід забув, що колись справді схоплювано чи куповано молоду. І тому, коли „козачок" продає „сестрицю", хор уже лає його за те — татарином. Бо тому 400 літ уже лиш татари торгували людьми.

На старинність нашого весілля вказують і значіння „роду" та матери. Молода прощається, плачучи та з великою церемонією, „з родом ближчим і дальшим". В піснях весільних раз-враз згадується про цей рід — „родонько" або „родойко". Бохонець хліба ввесь час грає ролю там, де йде про рід та про рідну хату. Видко — хліб, пожива — це символ викормлення та виховання, а тимсамим і роду. Побіч роду виступає все мати. Хор співає пісні про виховання молодої „матінкою", про розлуку з матінкою і т. д. Про батька лиш рідко згадується.

Видко — пісні ті походять ще з того часу, як громадською одиницею був „рід" (ближчий і дальший), а не тільки найближча родина (як тепер є), та коли мати була першою особою, а не батько. А це все було в доісторичній, докняжій добі нашої історії. Тоді люди — як каже Нестор-літописець — жили родами. А ще давніше панував у нас матріярхат (цебто правління матері), як це ще нині є в деяких примітивних народів Азії, Австраль-Азії та Полінезії. Наші весільні пісні та звичаї вказують на ту добу заперед тисячі літ. Сміло можемо старину їх посунути до півтори тисячі літ, або й до двох тисяч!

Але є у весіллю і далеко свіжіші невверствування. Ось возьмім „старосту", що „маршалить". Декуди він зветься „маршалкою". Або знов „гришпан". Це все терміни і поняття з часів, коли в нас поширилися вплинви з заходу: польські, чеські, німецькі, італійські, французькі. А це почалося в нас злегка при кінці XIII-го в., сильніше від XV-го століття. „Маршалка" і „маршалити" це поняття і слова ще з часів франконських королів (до Карла Великого), що потім поширилось по всій західній і середущій Европі. Десь по XV-тім століттю зайшли вони і до нас, через Чехію та Польщу. „Гришпан", це німецьке „грін-спан". Таксамо німецького вже походження слово „рантух" (від „ляйнтух", цебто льняне полотно). Не значить це, щоби звичай покривати молоду рантухом був з новіших часів. Навпаки, це дуже старий звичай. Але слово „полотно" (від староєлавянського „платно") або „платок" заступлено німецьким словом тоді, коли на весіллях стали вживати кращої роботи „німецьке" полотно — т. зв. рантух (ляйнтух).

Цікаве ще буде згадати, які напитки спомнаються у весіллю. Це вказує на рівень і фазу культури. Замітне, що лиш дуже рідко згадується горівка, і то лише в піснях, очевидно новішого походження. Приміром у пісні свашок при „викупі" кажеться про молоду:

„Мід-горівку точить,
„Виплакала очі..

Позатим горівка не грає (в пісні!) ролі. Значить: у старині її не знали. Завела її в нас аж Польща, бо взагалі горівка (брант-вайн) або оковита (аква-віте) в Европі стала звісна і поширена щойно по хрестоносних походах. (Слово ал-коголь є арабське).

Таксамо не часто згадується пиво і знов у піснях новішого складу — бо пиво прийшло до нас з німцями, десь у XV. століттю. Натомісць весільна пісня добре знає два напитки: мід і вино (ще й „солодкий мід" і „зелене вино"). Видко в старину, коли весільні звичаї творились, наші люди пили мід свого виробу та вино, доставлене з Криму чи з Царгорода. Мід це постійний напій, а вино це люксус. Молодий дарує молодій фляшку вина (на „дівич-вечір"). Вином витають молоду і молодого, коли по шлюбі переступають поріг хати. Гостям вина не дають. Воно заховане на вимкові моменти весілля для молодят.

Можна би про культурно-історичні риси весілля написати томову працю. Але і сказане вистарчає, щоби зміркувати його старину.

С.

ВІДОЗВА

до громадян з села Бабиниці, повіт Рогатин.

Пишуть з рідного села, що там тепер тепло й сухо. На Йордан робили хрест з дерева, бо не було леду. Не виглядає на зиму, бо дерева пукають. На Чорній горі зазеленіло й люди понарвали собі сону на Різдво.

Подаємо Вам, що ми колядували на Різдво на Рідну Школу і на Народній Дім у Бабинцях. Наша кооператива ліпше розвинулася. А Союз Кооператив в Рогатині скуповує худобу з цілого повіту, як теж скуповує інші продукти, щоб тим способом дістати торговлю в українські руки. Нарід тепер більше цікавий до таких справ і до народньої праці. Хоче знати, що діється в світі. Горівки люди не пють. Минули часи, коли справляли гучні весілля з пиятикою. Тепер беруть шлюб, пообідають і кінець. І те добре, що привчилися люди купувати в кооперативі. Тепер кождий заходить там поговорити, чи прочитати книжку чи газету. А як не до кооперативи, то йде до читальні.

Наші Бабиниці не сплять. Народня робота йде. І тому добре діло зробить той, що допоможе нам збудувати свою власну національну твердиню, наш Український Народній Дім.

Ось таке пишуть з рідного села до того, що тут підписаний. Думаю, що родимці будуть раді тими добрими вістями і щиро допоможуть доброму ділу.

А. Андрійців,
Лінден, Н. Дж.

ЯК В АФРИЦІ ТАНЦЮЮТЬ

Шаління в танку з усіх народів найбільше виявляється в африканських туземців. Танком хочуть висловити або своє боєве завзяття, або свою тугу за коханням, або вкінці танцюють у честь своїх богів і духів. Коли чужинця вгостить високий начальник пальмовим вином на доказ приязни та приятельства, то до того ще уладжує танок, щоб з вина був повний пожиток. Такий танок описує цікаво чеський подорожник Ст. Шкуліна.

—o—

Тропікальна ніч налягла на рівник. Темні хмари, що в душний вечір повисли були над верхами олійних пальм, східній вітрець заніс на Атлянтійський океан. Зупиняє їх могутній гірський ланцюг острова какавових дерев, Фернандо Поо. Непроглядна пітьма рідшає, дерева починають хвилинами кидати слабі тіни.

Останні клаптики темних хмар зникають над океаном; зявляється ясний місяць. Крім далекого шуму ріки Ріо Беніта долітають до нас на тиху оселю евангелицької місії ледви чутні, неприємні глухі звуки. Суботня ніч, ніч муринських танків і оргій. Місяць у повні, що все ще є на цьому мало цивілізованому сухоолі таємною силою для фетишів, туземних лікарів-чарівників, злучився з суботньою ніччю, тому свято туземців буде незвичайно рознуздане.

Ми в усій окрузі одинокі європейці крім адміністратора, з яким умовилися піти на сьогоднішнє муринське свято. Місіонарі відїхали саме сьогодні на відпустку й адміністратор приділив нам на мешкання головне бунгальо.

Приготовившись на нічні пригоди, вибралися ми з кольоніяльним адміністратором, еспанцем, вузькою стежкою впоперек пралісу. Нашу карававу замикають мурини, які несуть начальникові села та туземним танцюристам дарунок: два деміжони сильного еспанського вина.

Далекі одноманітні неприємні звуки там-таму кріпшають таксамо, як місячне сяйво. Нараз як вігдомін чуємо в напрямі від ріки удари дерев'яних бубнів, що скликають туземців на нічні танки й оргії. За хвилину по всій околиці гомонять звуки дісгармонійної симфонії ударів.

Праліс рідшає, а місяць освічує та знаменито дорогу, що гасимо кишенькові ліхтарки. Перед нами зявляються світла ватр і хати туземців. Танцюючі, ревучі, зіпрілі туземці збентежилися, як побачили нас, а за хвилину окружили нас. Із підлесливою скромністю приходить начальник села, кланяється своєму зверхному адміністраторові білих та із щирим „мобіле є нзама"—„будьте поздоровлені" (витайте)—подає нам свою велику, брудну долоню. Сідаємо перед його хатою, а чорні слуги кладуть теж доміжони з вином побіч нашого еспанського приятеля-джентельмена.

Танок у білому.

На майдані танок уже знову в повному розгарі. Крик туземців заглушив звуки дерев'яних бубнів, примітивних ксильофонів і плескання глядачів до такту. Жінки й мужчини танцюють окремо у двох гуртках. Танечниці в білих одягах аж по пояс. На правих ногах і в поясі мають причіплені тарахкавки. Ними помагають собі жінки до такту. Замісць нагрудників мають привязану суху траву, а голови прикрашені сорокатими хусточками та когутячими перами. На раменах привязані розрізані малпячі шкіри, що збільшує дивоглядне враження одягу. Крім того танцівниці мають імітацію рушниць, вироблених з дерева, чим унаглядніюють военне ремесло туземців племени Памуе. Цілий танець проходить нерозлучно із звуками ударів бубнів і металевих тарахкавок. Ритм і всі рухи танцівниць знамениті та незвичайно докладні.

Також неподалік гурт мужчин, помальованих від голови аж по пяти білою глинкою, проводить военний танок племени Памуе, „танець шабель". Танцюристи мають на шиї намиста із зубів дикого кабана, а довкола тіла пазурі диких звірів. Ритм дають собі ударами білих шабель, вирізаних з дерева.

Танцівниці поглядають на нас гнівливо та допитливо. Забава якось не клеїться... певно з причини нашої присутности.

Вже глибока ніч. Місячне проміння ще сильніше паде на жовті тростинові стріхи та білі тіла танцюристів. Втома, сон і моментальні удари тамтамів примикають очі моїй жінці.

Танцюристи, жінки й мужчини, приходять до нас з посудинами, зробленими з висохлих мельонів, і просять „матабіш" за виведені танки. Дівчата й жінки дістають подвійні порції сильного червоного вина, а кождий танцюрист іще на дарунок вино, квашене з пальмового соку.

Танок пристрасти й кохання.

Одурманюючі напитки та звуки бубнів розпалюють знову кров туземців. Здається, начеб із відходом білої жінки танечниці втратили всякий страх. Відкидають із грудей вязки сухої трави, скидають із себе білі полотна, що ним мали обвинену долішну частину тіла. Показують коротенькі спіднички, зроблені з пальмового волокна. Такий рафінований одяг, що лише вчасти закриває наготу, розпирає глядачів; вони кричать одушевлено та завзято пють пальмове вино. Танцівниці покинули майдан перед хатами та змішалися з глядачами. Місце старших танцівниць заняли молоді дівчата, розпалені алькогольними напитками та відвар чаю, що має в собі одурманюючі алькальоїди.

Муринські дівчата стоять поруч себе довгим рядом і починають танок порухами живота, що ступнево прискорюються відповідно до ударів бубнів. Потім починають танцювати ноги, руки а вкінці голова. Ксильофоністи беруться до своїх інструментів, випружені танцюючі тіла розгоюються у супроводі оплесків і фанатичних окликів глядачів. Рухи танцівниць чимраз більше прискорюються, мязи на всьому тілі та на лиці напружуються.

Танець дійшов до свого вершка. Дівчата відкидають із споченого тіла останню заслону і танець кінчиться повним тілесним виснаженням. Змучені дівчата одна за одною падуть на землю. Там-тами ще скоріше вдаряють, так, що здається, начеб звучали таки в наших вухах. Здається нам, що звуки оргій вже не можуть бути сильніші, а крики більше кріпшають, аж нам кров морозять у жилах.

Хати та дерева кидають довгі тіни. Половина „ясного бога" (місяця) вже втонула в густому пралісі. Туземці відносять майже мертві тіла своїх любок до хат на рогіжки.

Непроглядна темрява заскочила нас у повороті. Звуки там-тамів завмирають у густому пралісі й тишина царить над Африкою.

Втрачена нагода.

Малий Івась розплакався. Вуйко питається його, чому плаче.

— Бо я згубив пять центів.

— Лише тому? Ось маєш пять центів і не плач.

Івась далі плаче ще гірше.

— Чогож тепер плачеш?

— Що я був такий дурний та не сказав, що я згубив пятьдесять центів.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

ВІНІПЕГ, МАНІТОБА, КАНАДА.

Український протест проти варшавського присуду.

На зборах, улаштованих дня 19-го січня в салі товариства „Просвіта", ухвалено по відповідних промовах такі резолюції:

RESOLUTION.

WHEREAS the principle of "self-determination of the people", proclaimed by the late President Wilson and solemnly endorsed by the Allied Powers as the basis for the reconstruction of Central Europe, has not been applied to the Ukrainian population of Western Ukraine, thus delivering to the Polish rule nearly seven million Ukrainians against their express will;

AND WHEREAS the solemn obligation entered into by Poland, to give Ukrainian Galicia an autonomous regime, an obligation that was included in the well-known decision of the Council of Ambassadors of March 15th, 1923, by which the sovereignty over Ukrainian Galicia was handed over to Poland, has never been carried out;

AND WHEREAS the special treaty concerning protection of racial minorities, which constitutes an integral part of the Peace Treaty of Versailles and which also bears the signature of Poland, not only never has been applied to the Ukrainian population of Poland, but even has been last year officially repudiated by the Polish representative at the League of Nations;

AND WHEREAS the Polish government from the very beginning has launched in the West Ukrainian territories a regime of terror and violence, evoking by its barbarous behaviour a revolutionary movement, a phase of which could be seen in the recent political trial in Warsaw, in which twelve young Ukrainian men and women have been sentenced to long prison terms and life imprisonment respectively;

THEREFORE BE IT RESOLVED

By this mass meeting of British subjects of Ukrainian extraction, called on January 19th, 1936, at the auditorium of the Canadian Ukrainian Institute Prosvita, 777 Pritchard Avenue, Winnipeg, Man., Canada, that it is imperative, in the interest of international justice and the peace of Europe, to urge the governments of the former Allied Powers, through the World Court at The Hague and the League of Nations at Geneva, to restore to the entire Ukrainian population of Poland the right of self-determination, and in the meantime, to ensure to the Ukrainian population of Poland their full freedom of political, cultural and economic development, as provided for in the above mentioned solemn international treaties, decisions and principles agreed upon.

J. Baydack, President;
Andrew Gospodin, Secr'y.

PRESS REPORTS ON UKRAINE AND UKRAINIANS

UKRAINIANS ISSUE PROTEST ON POLES.

Claim Countrymen Not Granted Rights in Europe.

A resolution protesting against the alleged mistreatment of Ukrainians by the Polish government and urging action for their protection by the League of Nations, was adopted Saturday night at a mass meeting of the members of the United Ukrainian societies of New Britain at St. Mary's church hall on Winter street, it was announced today. Antony Kotyk presided. T. J. Hopliak addressed the gathering in Ukrainian. Miss Helen Kowalchuck spoke in English. Among the organizations represented were St. Mary's church choir, SS. Peter and Paul society, Ukrainian Women's Relief, Ukrainian Nationalists and others.

Eugene Lachovich, who recently returned to this country after investigating conditions in Europe and especially in Poland, was present and gave a general description of the Ukrainian minority in Poland. He said that intolerable conditions exist in the territory governed both by the Polish and Soviet governments and he declared that the 7,000,000 Ukrainians in Poland are being subjected to a policy of cultural, economic, political and physical extermination.

The resolution calling on the League of Nations to act, states that the alleged intolerable conditions tend to drive Ukrainian youth to desperate acts which in turn provide Polish authorities with pretexts to arrest and place them in concentration camps.

The trials of 12 men and women for the murder of a Polish minister were cited also as resulting in heavy sentences being imposed following unfair hearings on trumped-up charges.

With representatives of the United Ukrainian societies placing their signatures on the document, copies of the resolution were ordered forwarded to the League of Nations at Switzerland and to the Ministry of the Interior at Warsaw, Poland.

(**New Britain Herald,** Tuesday, Feb. 11, 1936).

ТАРЗАН І ОГНЕННІ БОГИ.

(98)

Тарзан поповз здовж краю пропасти, поки не побачив 4 людей, що з усіх сил обертали коловорот, що тягнув жертви до вогненного стовпа. В ту хвилю Арбеля скрикнула й Тарзан уже знав, що жертви вже наближилися до смертельних промінів.

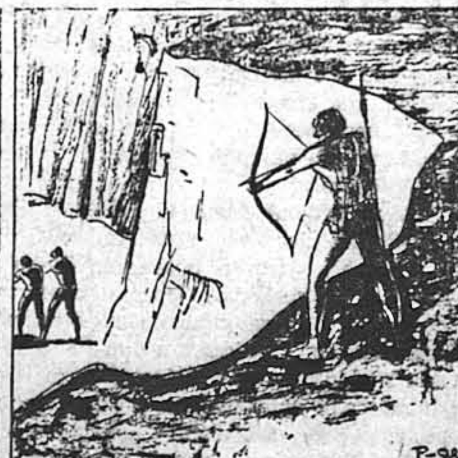

Годі було тратити час. Не було часу придумувати кращий плян. Скоро, як блискавка, Тарзан зняв з плечей лук та наложив стрілу. Свиснула тятива й стріла пігнала до своєї цілі, до напнутих плечей одного з робітників.

І ще три рази свиснула стріла, одна за одною, зі смертельного лука Тарзана. Кожна стріла попала в свою ціль. Коловорот задержався. Джері Джовнс, лейді Бет та Арбеля почули, що шнур уже не тягне. Вони поглянули одно на одно в здивуванню.

Нагло до них дійшов згори голос, що говорив по англійськи: „Не бійтеся!" Потім Тарзан побіг краєм пропасти та зійшов надолину. І за хвилю він уже йшов поволі, з самопевністю, маєстатично — на очах усіх баалітів.